

ЖЕНИТЕ ПО ВРЕМЕТО НА ДИНАСТИЯ ТАН – СОЦИАЛНО ПОЛОЖЕНИЕ, ОБЛЕКЛО И ГРИМ

Искра Мандова

Династия Тан (618–907 г.) е смятана за най-великата династия в историята на древен Китай. По времето на своя разцвет, който продължил 140 години (618–765 г.), династията допринася за развитието не само на Китай, но и на човечеството като цяло със своята поезия, култура и открития.

Ли Юан, военен командир от времето на предходната на Тан династия – Суй, решава да се опълчи на императора и става първият император от новосъздадената династия – Тан. През 626 година неговият син – Ли Шъмин¹ наследява баща си и става един от най-успешните императори в историята на Китай. По време на своето управление, той се ръководи от принципа: „Монархът е лодка, а поданиците му са водата. Водата носи лодката, но може и да я потопи.“ „Ли Шъмин взима редица решения, които са в интерес на обикновените хора. Сред тях са забраната на екстравагантността и неоправданите разходи, поощряване на спестовността, съкращаване на данъците и на ангарията, строителство на напоителни канали, подкрепа на земеделието и поощряване на прираста на населението“ (сп. Китай, 24–2/2002, 28 с.). Ли Шъмин осъзнава колко е важен Пътят на коприната, възстановява мира в граничните райони, слага край на дискриминацията между китайците и чужденците, отваря вратите си за приток на чужденци² и чужди стоки, създава благоприятна обстановка за съжителство на хората от различни етнически групи и най-вече – променя социалния статут на жените, които над 2 хиляди години живеят в период на феодализъм.

По времето на феодален Китай обществото се ръководело от мъжете. Още Дун Джуншу (179–104 г. пр.Хр.), влиятелен конфуциански учен и теоретик въвежда теорията за *Ин* и *Ян* в конфуцианската мисъл. Съществували определени норми – владетелят (*Ян*) управлявал подчинените си (*Ин*), бащата (*Ян*) ръководел сина (*Ин*), а съпругът

(Ян) – съпругата (Ии). Социалното поведение се определяло от 5 основни добродетели: великодушие, праведност, благоприличие, мъдрост и искреност, а жената трябвало да се подчинява на баща си, преди да се омъжи, на съпруга си, след сключване на брак и на синовете си, ако овдолее (Three-fold Obedience (*sancong*)). Четири били основните качества, които трябвало да притежава жената: върност, физическо излъчване – чар, уместност в изказа и професионализъм в ръкоделието. Родителите или братята решавали за кого да сгодят девойката, а след брак тя нямала право нито на развод, нито на повторен брак, дори и съпругът ѝ да почине преди нея. Съпругът имал правото да напусне жена си, ако тя допусне някой от следните грехове: ако е непочтителна, безплодна, похотлива, ревнива, поразена от отблъскваща болест, ако се бърка в делата на мъжа си или краде. Както стана ясно, половата дискриминация е била много сериозно изявена и ограничава правата на жените, правейки живота им наистина отдаден на всеки друг, но не и на самите тях.

Този дълъг и мрачен период за жените в Китай обаче бива прекратен по времето на династия Тан, когато те започват да живеят във време на непредубеденост и либерализъм. Както вече споменах, след качването на престола на император Тайдзун (Ли Шъмин), китайската политика, икономика, култура и международни отношения претърпяват главоломно развитие. Според Танските закони, двойка, която желае да се разведе по взаимно съгласие и чрез мирен процес, не била наказвана. Историческите сведения показват, че разводите и повторните бракове били нещо обичайно по това време. Споразумение за развод по взаимно съгласие от времето на дин. Тан, открито в гр. Дунхуан гласи: „Тъй като не можем да живеем в хармония, по-добре да се разделим. Надявам се, че след развода, *niangzi* (начин на обръщение към съпругата), ще остане все така млада и красива както преди, и ще може да си намери по-добър съпруг. Надявам се, че този развод няма да всее омраза между нас.”

За жените от императорското семейство също нямало ограничения. От началото на управлението на император Гаодзун до това на император Судзун, от общо 98 принцеси 61 били омъжени, 24 се омъжили повторно, а 4 – три пъти. По времето на дин. Тан било разрешено също така на китайци да сключват брак с членове на други етнически малцинства или чужденци. 7 от 19-те дъщери на император Гаодзу и 8 от общо 21

на император Тайдзун се омъжили за мъже от други националности (Huo Jianying, China Today, Nov. 2001).

Тъй като една от основните цели на дин. Тан била развитието на културата, поезията и образованието, на жените и мъжете се давали равни шансове за образование. Стилът на поетесата Шангуан Уаър служел за вдъхновение на един от най-великите поети от това време – Ли Бай³. На жените се давала и възможност да учат история, политика и бойни изкуства. Принцеса Пинян, дъщеря на император Гаодзун, лично участвала в битки, за да помага на баща си.

Освен всичко споменатото дотук, жените от дин. Тан имали правото да пият алкохол, да пеят в заведения, да се състезават на поло⁴ заедно с мъжете (Вж. обр. 1), дори и да участват в политиката – явен пример, за което е императрица Джансун, съпруга на император Тайдзун (Ли Шъмин). Тя помагала на съпруга си, когато се борел с братята си за трона и го наставлявала през цялото му управление.

Най-явен пример за нарасналата мощ на жените обаче остава императрица У Дзътиен – единствената жена, качила се на престола и управлявала Китай в продължение на няколко десетилетия (Вж. обр. 10 и 11). Тя била съпруга на император Гаодзун, който я оставил да управлява, понеже бил тежко болен. След смъртта му тя постепенно превзема властта. Императрица У Дзътиен се заема с развитието на земеделието, завършва започнатите битки и строителни проекти, построява много будистки храмове и манастири, назначава надарени и кадьрни хора на важни длъжности, а след провеждане на чиновнически изпити много земеделци се включват в управлението на страната. Като всеки владетел, естествено и тя имала много противници, което я принуждава да наложи жестоки наказания, а дори и да убие някои от опонентите си. Поради това, тя често е описвана като зла и жестока жена, но да не забравяме факта, че когато Ли Шъмин завзема властта, използвал дори още по-сурови методи да се справи с противниците си. И въпреки това, той е смятан за много добър и успешен владетел. „Според Конфуций, владетел от женски пол е все едно „кокошка да кукурига на зазоряване вместо петела”. Но нейното управление остава един от най-бляскавите периоди на династия Тан и въпреки че някои я обвиняват в жестокост, всъщност не малко други владетели са си служили със същите мерки, за да засилят властта си” (Радио Китай за чужбина).

Облекло:

С развитието на производството на коприна, боите и вносните платове, модата в облеклото достига нечувани до този момент висоти. Наред с това, прическата и гримът били не по-малко важни за завършека на имиджа на танската дама. Описания на вида и цветовете на танското облекло могат да бъдат открити в множество произведения и поеми, тъй като официални норми върху цветовете нямало наложени. И въпреки всичко, червеното (цвят “нар”) остава най-модерния цвят и всички красавици, описани от прочутите тански поети Ли Бай, Ду Фу и Бай Дзюи са облечени с червени рокли.

Можем да разграничим 3 вида танско облекло:

1. „хуфу” – *hufu*⁵ (китайците наричали чужденците „ху”) – материи, модели и орнаменти, навлезли по Пътя на коприната (Вж. обр. 2 и 6)

2. „жуцон” *ruqun* – сходни с традиционните, но доста по-усъвършенствани; с отворена вече якичка с цел разкриване цепката между гърдите, и с горно по-плътено наметало, в разрез с конфуцианските норми, където жените трябвало да покриват цялото си тяло, сега могли вече да показват ръцете и гърба си, или да имат чуждестранни орнаменти по роклите си (Вж. обр. 3 и 4).

Роклята е с ¾-ти ръкави (*banbi* – half-arm), отделно от наметалото, което е с дълги ръкави. Жените носели пелерина/наметало (*pizi*), или дълго парче коприна, за да покриват раменете си. Смята се, че наметалата са били от тънки материи, тъй като според една легенда наметалото на наложницата Ян Юхуан било отвяно от вятъра по време на императорско тържество. Не се изключва обаче през зимата наметалата да са били правени от по-дебели, вълнени материи. Когато били облечени с “жуцон”, жените рядко носели шапки, а по-скоро цветен венец или воал, с който покривали лицето си. Модата с воалите обаче бързо отшумява, тъй като дамите решават да показват екстравагантните си кокове (съществували над 30 вида – Вж. обр. 8). Особено популярен сред знатните дами бил уйгурският шиньон.⁶ Използвали се най-различни златни игли, нефритени орнаменти за декорация, естествени или сребърни цветя (Вж. обр. 13).

3. „мъжки дрехи” – Тъй като жените вече живеели в едно истинско либерално общество им било позволено да носят удобни дрехи – панталони и широки мъжки горнища (Вж. обр. 5).

Грим:

Въпреки че гримът бил отдавна известен вече в Китай, танските дами използвали доста сложен и екстравагантен грим. Те не само пудрели лицата си, боядисвали веждите и слагали руж и червило, но и рисували жълт полумесец на челото си, за който се смята, че е навлязъл от малцинствата.

Веждите се рисували по много различни начини (Вж. обр. 9). Император Сюан дзун помолил дворцовия художник да нарисува десетте най-известни стила на рисуване на вежди, които имали собствени имена, като „мандаринска патица”, „малка човка”, „гъста мъгла” и др. Освен това между веждите поставяли и други декорации от пера, миди, злато или просто нарисувани. Счита се, че тези декорации върху челото (*huadian*) произлезли от южните династии, когато принцеса Шоуян се разхождала из градината, един цвят от круша се залепил на челото ѝ и всички казали, че ѝ стои много добре. Оттогава всички дами в двореца започнали да декорират челата си.

Червилото се поставяло по най-разнообразни начини, а устните се завършвали с изкуствена трапчинка, поставена на около 1 см от края им. Имитация на червен белег под формата на наклонена линия е също част от грима на някои дами. За него се смята, че произлязъл от наложницата на Цао Пи (император Уейуън от епохата на Трицарствието). Наложницата му на име Сюе Йелай наранила слепоочието си докато отивала при него и белегът така и не зараснал, както и любовта му към нея (Вж. обр. 8 и 12).

В един момент обаче танските дами сметнали, че по лицата им вече няма свободно място за рисуване и променили начина си на гримиране. Към средата на династия Тан, дамите спрели да използват пудра и руж, а само много тъмно червило.

С развитието на обществото, културата и производството, китайската дама намира начин да изразява своята колоритност и уникалност, което събужда много въпроси в съвременното общество като: защо са използвали толкова много грим и как точно по времето на династия Тан възникват толкова различни видове облекло. С настоящия доклад накратко се опитах да дам отговори на някои от тези въпроси, а и да обясня тези уникални явления в китайската мода от Средновековието.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Huo, Jianying.** *A Recollection of the Splendor of the Tang Dynasty.* – B: China Today, Nov. 2001
2. **Huo, Jianying.** *Culture & Art: Women of the Tang Dynasty.* – B: China Today, Nov. 2001.
3. <http://www.chinavoc.com/history/tang/women.htm>
4. Радио Китай за чужбина <http://bulgarian.cri.cn/1/2007/02/09/1@50584.htm>
5. **Личен архив** снимки от Исторически музей на провинция Шаанси, гр. Сиан, Китай.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Ли Шъмин** (598–649) – на 28-годишна възраст наследява баща си и управлява Китай в продължение на 23 години. Периодът от китайската история, през който е управлявал е известен като “джънгуан” (Zhenguan). Столицата била гр. Чанан (Chang’an – прев. “продължителен мир”).

² През ранната дин. Тан населението на Китай наброявало не повече от 18 млн., а след отварянето на страната за чужденци, през 755 год. било 52.92 млн. (China Today, Nov. 2001).

³ **Ли Бай** (701–762) – популярен в английските преводи като Ли По (Li Po). Заедно с Ду Фу (712–770) са смятани за двамата най-велики поети от това време.

⁴ Полото навлиза в Китай в началото на VII в. от Персия. Императорите разполагали с около 40 000 коне в конюшните си и ги използвали както за игра на поло, така и във военни действия.

⁵ Хуфу – букв. прев. – “чуждо облекло”.

⁶ Шиньон – кок с подпътника от (чужда) коса.

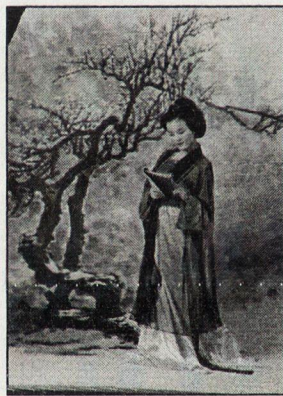
Обр. 1 – Жени, които играят поло

Обр. 2 – Художникът е Джоу Фан – известен тански портретист, с неговата картина “Дама с цвете в косите”

Обр. 3 – Жуцон

Обр. 4 – Жуцон

Обр. 5 – тип “мъжко облекло”

Обр. 6 – Хуфу – фигурка на жена, открита в гробницата на Ян Дзиенчън, дин. Тан; Исторически музей на пров. Шаанси

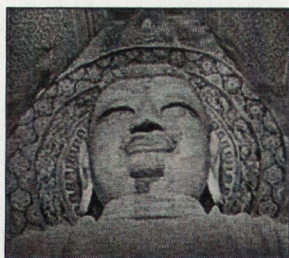
Обр. 7 – трицветна фигурка на жена, открита в с. Джунбу, гр. Сиан; Исторически музей на пров. Шаанси

Обр. 8 – видове кокове, Исторически музей на пров. Шаанси

Обр. 9 – видове вежди

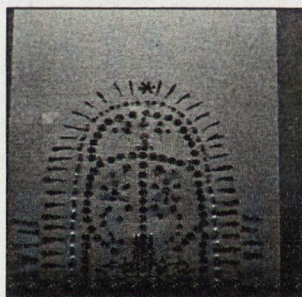
Обр. 10 – императрица У Дзътиен

Обр. 11 – императрица У Дзътиен

Обр. 12 – Седем стъпки до танския грим,
Исторически музей на пров. Шаанси

Обр. 13 – златни орнаменти и игли за коса, открити в гробницата на дама на име Хъжуо, 4-та година от периода Удъ (621 г.) – дин. Тан;
Исторически музей на пров. Шаанси